

Abstract. This article is dedicated to the analysis of the periodization of the Cold War – a global confrontation between the United States and the Soviet Union in the second half of the 20th century. The paper examines the main approaches to dividing the Cold War into key phases, considering the political, economic, and military aspects of the conflict. Special attention is given to three approaches to periodization: Soviet-Russian, traditional Western, and revisionist.

The article aims to systematize these approaches based on the positions of various researchers and to describe the critical points where their views diverge the most. The article seeks to deepen the understanding.

Keywords: Cold War, USA, USSR, periodization.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Яковлев А. Я. От Трумэна до Рейгана. Доктрины и реальности ядерного века. Москва: Молодая гвардия, 1985.
2. Батюк В., Евстафьев Д. Первые заморозки. Советско-американские отношения в 1945–1950 гг. Москва, 1995. 253 с.
3. Schlesinger A. M. (Jr.). Origins of the Cold War. *Foreign Affairs* 46 (October 1967): 22–25, 26–27, 28–30, 31–32, 34–35, 42–47, 48–50, 52. (Copyright 1967 by Council on Foreign Relations, Inc., New York).
4. Ólafsson J. The Evolving Interpretations of the Origins of the Cold War. 40 p.
5. Gaddis J. L. The Cold War: A new history. New York: Penguin Books, 2007. 333 p.
6. Watt D. C. Rethinking the Cold War: a Letter to a British Historian. *The Political Quarterly*. 1978. Vol. 49, № 4. P. 446–456.
7. Кіссінджер Г. Дипломатія / пер. з англ. М. Гоцацюк, В. Горбатько. Київ: КМ-БУКС, 2023. 864 с.

УДК 331.101.3:338.23

БАГАТОРІВНЕВІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРНА ОСОБЛИВІСТЬ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

В. В. Парчевська, І. Г. Паніна

Анотація. У статті розглянуто післявоєнне відновлення як частину миробудівництва. Методологія дослідження складається з комплексу взаємопов'язаних сучасних загальнонаукових і спеціальних методів та підходів: структурно-функціональний аналіз рівнів постконфліктного відновлення держав; PEST-аналіз вимірів розбудови миру; метод кейсів з метою ілюстрації успішних прикладів післявоєнного відновлення; метод матриць для систематизації можливих релевантних заходів під час післявоєнного відновлення; метод узагальнення для надання рекомендацій із подальшої розробки теми в контексті зовнішньої політики України.

Ключові слова: розбудова миру, післявоєнне відновлення, війна, PEST-аналіз.

Миробудівництво є доволі широким поняттям. Воно охоплює заходи зі встановлення та підтримки миру в різних галузях суспільної діяльності. Розбудова миру надає механізми функціонування держави з моменту імплементації мирної угоди між сторонами конфлікту. Невід'ємною частиною миробудівництва є післявоєнне відновлення, що є складним багатокомпонентним феноменом і впливає на всі можливі процеси в державі після війни.

І вітчизняні, і закордонні автори розглядають теоретичні парадигми встановлення та підтримки миру [1–2] й окремі ознаки миробудівництва – сталість [3], перспективи відновлення окремих галузей, наприклад, промисловості та енергетики [4–5]. Утім реалізація комплексних заходів із післявоєнного відновлення недостатньо досліджена. З огляду на це публікація присвячена багаторівневості як особливості відновлення після збройного конфлікту.

У контексті розбудови стабільного тривалого миру доцільно виділити три рівні постконфліктного відновлення держав.

1. Регіональний (міжнародний): взаємодія державного актора, що перебуває в післявоєнній кризі, із закордонними партнерами, міжнародними урядовими та неурядовими організаціями. Цей підхід включає як співпрацю двох і більше акторів на рівні регіону, що складається з кількох держав, так і мультилатеральне співробітництво із залученістю великої кількості акторів з усього світу. Природно, що тематика спільних ініціатив залежить від потреб постраждалої від війни держави та зацікавленості партнерів у сприянні забезпеченню цих потреб.

Вдалим прикладом ініціативи розбудови миру на міжнародному рівні є укладання в 1991 році Паризьких угод, за результатами яких у 1992–1993 рр. було реалізовано миротворчу операцію з перехідної влади ООН у Камбоджі (UNTAC). Метою цієї операції з підтримки миру стало

забезпечення виконання вищезазначених Угод про всеосяжне політичне врегулювання конфлікту в Камбоджі, підписаних у Парижі 23 жовтня 1991 року. Мандат UNTAC включав аспекти, пов'язані з правами людини, організацією та проведенням виборів, військовими механізмами, цивільною адміністрацією, технічною підтримкою правопорядку, репатріації та розселення біженців і переміщених осіб та відновлення камбоджійської інфраструктури [6]. Це була одна з перших багатофункціональних миротворчих місій ООН. Внаслідок її діяльності відбулися перші вільні вибори в Камбоджі у 1993 році, що призвели до встановлення нового уряду. Місія залишила значний слід у процесі відновлення країни після конфлікту.

2. *Державний рівень*: охоплює територіально-орієнтовні механізми відновлення, реалізацію реформ для подолання політичної, управлінської, економічної, соціальної криз, розробку та реалізацію загальнонаціональних програм і стратегій, розвиток креативних індустрій в економіці тощо.

Успішний кейс на цьому рівні демонструє *Кипр*. Попри досі не розв'язаний грецько-турецький конфлікт, було засвідчено успіх реформи місцевого самоврядування, спрямованої на підвищення якості послуг, фінансової й адміністративної автономії та прозорості. Це допомогло скоротити операційні витрати й видатки на обслуговування, забезпечити більш якісні послуги та досягти економічної й адміністративної автономії для місцевої влади. П'ять регіональних органів влади в Нікосії, Лімасолі, Ларнаці, Пафосі та Фамагусті надають послуги водопостачання, каналізації, утилізації відходів і ліцензування розвитку, щоб досягти ефекту масштабування та стандартизації.

Шляхом об'єднання 30 муніципалітетів і 50 громад було створено 20 нових муніципалітетів, що дало їм змогу заощадити ресурси та забезпечити фінансову незалежність. Реформа передбачає заходи для посилення прозорості та контролю, як-от превентивні підрозділи внутрішнього контролю в кожному муніципалітеті та оприлюднення всіх рішень в інтернеті. Водночас у 2024 році державний грант муніципалітетам сягне 117 мільйонів євро, збільшившись на 46 мільйонів євро, хоча очікується, що загальна вартість реформи перевищує цю суму через дефіцит бюджету [7]. Отже, можна констатувати, що на державному рівні реформи можуть впливати на миробудівництво прямо чи опосередковано, сприяючи економічному покращенню та соціальній безпеці.

3. *На локальному рівні* реалізується діяльність, спрямована насамперед на посилення та зміцнення соціальної згуртованості. Це передбачає підтримку бізнес-ініціатив для відбудови громад, створення так званої «vital infrastructure» (інклюзивної інфраструктури в широкому розумінні), забезпечення механізмів децентралізації, реалізацію проєктів через закордонну донорську підтримку і гранти, співпрацю з містами-побратимами, відому як «city diplomacy» (дипломатія міст) і громадські ініціативи.

Цікавий приклад післявоєнного відновлення на локальному рівні можна розглядати на прикладі *столиці Боснії і Герцеговини – міста Сараєво*, яке вийшло з війни розділеним. Хоча реконструкція міст не може змінити структуру політичних рішень за Дейтонською угодою, вона може захочувати співпрацю як процес відновлення міста й формування спільного простору та зручностей, які виходять за межі етнічної та релігійної приналежності, створюючи інклюзивне в широкому розумінні середовище. Після травматичного періоду насильства та руйнування міського середовища випадок Сараєво доводить, що *післявоєнна реконструкція стає більшим, ніж ремонт будівель, а радше знаменує відродження довоєнного духу міста, який був результатом суспільної взаємодії з простором міста та між мешканцями*. Однак відбудоване Сараєво відображає більш етнічно однорідне суспільство, і цей поділ корелював із міським простором. На додаток до поширення військових меморіалів і кладовищ спостерігалося зростання будівництва мечетей і церков по всьому місту Сараєво, а не лише у його східній частині [8].

З метою створення системного розуміння кореляції процесів розбудови миру було проведено PEST-аналіз галузей, у яких відбувається післявоєнне відновлення, та застосовано метод матриць для зображення взаємозв'язку з трьома рівнями миробудівництва.

**Зв'язок вимірів (галузей) миробудівництва
з рівнями постконфліктного відновлення**

	Політичний вимір	Економічний вимір	Соціальний вимір	Технологічний вимір
Міжнародний (регіональний) рівень	– місії з підтримання миру (за потреби)	– фінансова допомога та іноземні інвестиції; – збільшення експортних поставок; – бізнес-місії	– гуманітарна допомога; – соціальні програми; – захист прав людини	– технічна допомога; – інвестиційна спроможність; – обмін досвідом
Державний рівень	– релевантні реформи; – національні програми відновлення	– привабливий бізнес-клімат; – створення робочих місць; – розбудова інфраструктури	– соціальна політика; – система охорони здоров'я; – освітні заходи	– національні програми цифрової освіти; – цифровізація управління; – підтримка стартапів
Локальний рівень	– залучення громад; – справедливий розподіл ресурсів	– підтримка місцевого бізнесу; – соціальне підприємництво	– активне залучення громад; – психологічна підтримка; – культурні ініціативи	– підтримка місцевих підприємств; – технічна освіта; – співпраця з громадами

Політичний вимір на міжнародному рівні означає присутність міжнародного контингенту (наприклад, сил ООН) до повної стабілізації ситуації в державі з подальшим виведенням контингенту за її межі. На державному рівні очевидними є впровадження політичних та адміністративних реформ для забезпечення прозорості, підзвітності й ефективності органів влади; розробка національного плану із заходами з відновлення, що враховують потреби всіх етнічних та соціальних груп. Локальний рівень включає активне залучення місцевих громад у процеси прийняття рішень щодо відбудови, що дає змогу врахувати їх потреби та пріоритети; забезпечення рівного доступу до ресурсів і послуг для всіх груп населення задля уникнення соціальної напруги.

Економічний вимір включає міжнародну донорську фінансову допомогу та іноземні інвестиції, збільшення обсягів експорту (що неможливо без удосконалення виробництва), а також організацію бізнес-заходів за участі закордонних партнерів для промоції можливостей майбутньої співпраці. На державному рівні економічний компонент ознаменований імплементацією структурних економічних реформ, спрямованих на швидкість і якість відкриття стартапів; розробкою програм зайнятості, підтримкою малого та середнього бізнесу для створення нових робочих місць; модернізацією інфраструктури (дороги, енергетичні системи, комунальні послуги) для забезпечення економічного розвитку. Локальний рівень включає реалізацію програм підтримки місцевих підприємств, надання кредитів, навчання та консультацій для розвитку малого бізнесу; створення підприємств, які розв'язують соціальні проблеми, забезпечуючи робочі місця та надаючи послуги для вразливих груп населення.

Соціальний вимір на міжнародному рівні охоплює міжнародну гуманітарну допомогу (продовольство, медичні послуги), запровадження міжнародних програм для реабілітації постраждалих, зокрема психологічної підтримки, освіти та професійної підготовки, а також моніторингу дотримання прав людини. Держава може опікуватися розробкою національних стратегій соціального забезпечення, покращувати доступ до медичних послуг і освіти та їх якість. На місцях необхідним є активне залучення громад у процеси прийняття рішень, що стосуються їхніх потреб та розвитку; реалізація програм для реабілітації постраждалих, включно з психотерапією; організація культурних заходів для покращення психоемоційного стану.

Технологічний вимір післявоєнної відбудови є критично важливим для створення сучасної та конкурентоспроможної економіки. Його складники сприяють відновленню та розвитку відповідної інфраструктури. Насамперед йдеться про міжнародну технічну допомогу: міжнародні організації (наприклад, ООН, Світовий банк) надають експертні знання, технології та ресурси для відновлення інфраструктури й модернізації секторів економіки. Не менш важливим компонентом є залучення іноземних інвестицій у наукові дослідження та інновації в постраждалих від

війни державі. Окремо можна виділити програми обміну знаннями та технологіями між країнами, які вже успішно відновилися після конфліктів, та країнами, що потребують допомоги. Держава може долучитися до створення національних онлайн-програм цифрової освіти, диджиталізувати публічне управління, створювати привабливі економічні умови для заснування бізнесів, пов'язаних з інноваційними технологіями. На локальному рівні варто звернути увагу на підтримку місцевих бізнесів, розвиток професійної технічної освіти для забезпечення кадрового потенціалу для виробництв і взаємодію з громадами для більш ефективних рішень.

Для України на міжнародному (у випадку взаємодії з ЄС – регіональному) рівні сповненими викликами напрямами співпраці можна назвати євроінтеграцію, імплементацію глобальних цілей ООН, а також зусилля з державного брендингу через публічну дипломатію. Розробляючи стратегії післявоєнного відновлення України, доцільно працювати над пропозиціями довкола тих напрямів, які були активними й під час війни.

Наприклад, навіть під час повномасштабного вторгнення в Україну активно розвивається напрям створення індустріальних парків – територій, де учасники можуть займатися промисловим виробництвом, вести господарську та науково-дослідну діяльність. Важливо, що подібні ініціативи позитивно впливають на релокований бізнес. Так, засновник компанії UFuture, до складу якої входить індустріальний парк «Біла Церква», Василь Хмельницький зазначив: «В Україні має бути мінімум 100 індустріальних парків, половина з них державних». Вищезазначений індустріальний парк за період війни прийняв нових резидентів – релоковане підприємство з Харкова, німецьку, данську й американську компанії [9]. На локальному рівні розвиток міст і громад залишається сповненим креативності: тут наявний потенціал до створення тематичних хабів, офісів з проблематики міського туризму, розбудови соціальних служб.

Отже, післявоєнне відновлення як складник миробудівництва може відбуватися на міжнародному (регіональному), державному та локальному рівнях. Серед актуальних вимірів цього явища варто виділити політичний, економічний, соціальний, технологічний, однак цей список не є вичерпним. Системний підхід до багаторівневості як характерної ознаки досліджуваного явища може бути корисним, коли йдеться про імплементацію відповідних політик. Під час підготовки стратегії повоєнного відновлення доцільно звернути увагу не лише на досвід інших країн, а й на наявні ресурси й практики, що були успішними під час збройного конфлікту на тиллових територіях.

Abstract. The article examines postwar reconstruction as a part of peacebuilding. The research methodology consists of a complex of interconnected modern general scientific and special methods and approaches: structural-functional analysis of the levels of post-conflict recovery of states; PEST analysis of dimensions (branches) of peacebuilding; the method of cases in order to illustrate successful examples of postwar reconstruction; matrix method for systematization of possible relevant measures during postwar reconstruction; generalization method for providing recommendations for further development of the topic in the context of Ukraine's foreign policy.

Key words: peacebuilding, postwar reconstruction, war, PEST analysis.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Galtung J., Webel C. Peace and conflict studies. Looking back, looking forward: Handbook of peace and conflict studies / edited by Ch. Webel, J. Galtung. London, New York: Routledge, 2007. P. 397–399.
2. Паніна І. Г. Дослідження миру: основні теоретичні перспективи. *Політичне життя*. 2022. Вип. 1. С. 92–107.
3. Juncos A. E., Joseph J. Resilient Peace: Exploring the Theory and Practice of Resilience in Peacebuilding Interventions. *Journal of Intervention and Statebuilding*. 2020. № 14(3). P. 289–302. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/17502977.2020.1745445>
4. Баронін А. Як військові конфлікти впливають на економіку. *Mind.ua*. 30 червня 2017 року. URL: <https://mind.ua/openmind/20173685-yak-vijskovikonflikti-vplivayut-na-ekonomiku>
5. Heyets V., Podolets R., Diachuk O. Post-War Economic Recovery of Ukraine in the Imperatives of Low-Carbon development. *Science and Innovation*. 2022. № 18(6). P. 3–16.
6. Cambodia – UNTAC: Mandat. *UN Peacekeeping*. URL: <https://peacekeeping.un.org/fr/mission/past/untacmandate.html>
7. New era in Cyprus local governance begins with 20 new municipalities. *Knews*. 01 July 2024. URL: <http://surl.li/cnshfs>
8. Al-Bayati S. A City that Doesn't Forget: Sarajevo Thirty Years after the War. *Society of Architectural Historians*. 08 July 2022. URL: <https://shorturl.at/61N9Q>
9. Антонюк Т. Інкубатори для промисловості. Десять індустріальних парків, які вже працюють в Україні – умови, локації, власники. *Forbes Ukraine*. 14 лютого 2024 року. URL: <http://surl.li/zlzbxo>